

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІСНИК
АГРАРНОЇ НАУКИ ПРИЧОРНОМОР'Я
Науковий журнал

Виходить 4 рази на рік
Видається з березня 1997 р.

Випуск 2 (94) 2017

Економічні науки
Сільськогосподарські науки
Технічні науки

Миколаїв
2017

Засновник і видавець: Миколаївський національний аграрний університет.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №19669-9469ПР від 11.01.2013 р.

Збірник включено до переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказами Міністерства освіти і науки України від 13.07.2015 р. №747 та від 16.05.2016 р. №515.

Головний редактор: В.С. Шебанін, д.т.н., проф., академік НААН

Заступники головного редактора:

І.І. Червен, д.е.н, проф.

І.П. Атаманюк, д.т.н., проф.

В.П. Клочан, к.е.н., доц.

М.І. Гиль, д.с.-г.н., проф.

В.В. Гамаюнова, д.с.-г.н., проф.

Відповідальний секретар: Н.В. Потриваєва, д.е.н., проф.

Члени редакційної колегії:

Економічні науки: О.В. Шебаніна, д.е.н., проф.; Н.М. Сіренко, д.е.н., проф.; О.І. Котикова, д.е.н., проф.; Джулія Олбрайт, PhD, проф. (США); І.В. Гончаренко, д.е.н., проф.; О.М. Вишневіська, д.е.н., проф.; А.В. Ключник, д.е.н., проф.; О.Є. Новіков, д.е.н., доц.; О.Д. Гудзинський, д.е.н., проф.; О.Ю. Єрмаков, д.е.н., проф.; В.М. Яценко, д.е.н., проф.; М.П. Сахацький, д.е.н., проф.; Р. Шаундерер, Dr.sc.Agr. (Німеччина)

Технічні науки: Б.І. Бутаков, д.т.н., проф.; В.І. Гавриш, д.е.н., проф.; В.Д. Будаков, д.т.н., проф.; С.І. Пастушенко, д.т.н., проф.; А.А. Ставинський, д.т.н., проф.; А.С. Добишев, д.т.н., проф. (Республіка Білорусь).

Сільськогосподарські науки: В.С. Топіха, д.с.-г.н., проф.; Т.В. Підпала, д.с.-г.н., проф.; А.С. Патрєва, д.с.-г.н., проф.; В.П. Рибалко, д.с.-г.н., проф., академік НААН; І.Ю. Горбатенко, д.б.н., проф.; І.М. Рожков, д.б.н., проф.; І.П. Шейко, д.с.-г.н., професор, академік НАН Республіки Білорусь (Республіка Білорусь); С.Г. Чорний, д.с.-г.н., проф.; М.О. Самойленко, д.с.-г.н., проф.; Л.К. Антипова, д.с.-г.н., проф.; В.І. Січкарь, д.б.н., проф.; А.О. Лимар, д.с.-г.н., проф.; В.Я. Щербаков, д.с.-г.н., проф.; Г.П. Морару, д.с.-г.н. (Молдова)

Рекомендовано до друку вченою радою Миколаївського національного аграрного університету. Протокол № 11 від 29.05.2017 р.

Посилання на видання обов'язкові.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

Адреса редакції, видавця та виготовлювача:

54020, Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9,

Миколаївський національний аграрний університет,

тел. 0 (512) 58-05-95, <http://visnyk.mnau.edu.ua>, e-mail: visnyk@mnau.edu.ua

© Миколаївський національний аграрний університет, 2017

УДК 331.103.5

ТРУДОВІ РЕСУРСИ ЯК СКЛАДОВА ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Л. В. Гуцаленко, доктор економічних наук, професор
Вінницький національний аграрний університет*

Т. С. Пісоченко, кандидат економічних наук

С. О. Горбач, аспірант

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто складові елементи експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Визначено сутність та характеристику трудового потенціалу, який є складовим елементом і включає в себе трудові ресурси. Розкрито фактори впливу на ефективність здійснення експортної діяльності. Виділено основні напрями розвитку експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: експортна операція, експортна діяльність, експортний потенціал, економічний потенціал, трудовий потенціал, трудові ресурси.

Постановка проблеми. Виробництво продукції на експорт є важливою та невід'ємною складовою господарської діяльності кожного успішного підприємства. Функціонуюче підприємство знаходиться під постійною дією факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ, що впливають на розвиток його експортної діяльності. Для подолання негативного впливу конкурентних факторів зовнішнього середовища, що стримують розвиток експортної діяльності, перед підприємствами постає необхідність здійснення вибору ефективних управлінських рішень. Ці рішення мають базуватися на результатах оцінки експортної діяльності підприємства, яка має забезпечувати менеджмент достовірною та релевантною інформацією щодо міри та характеру впливу того чи іншого фактора на результати його діяльності. Такі підходи до управління експортною діяльністю забезпечать формування від-

© Гуцаленко Л.В., Пісоченко Т.С., Горбач С.О., 2017

повідного й обґрунтованого підходу до визначення напрямів розвитку експортної діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню визначення трудових ресурсів як складової експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств присвячено праці вітчизняних та іноземних вчених, серед них: Е. І. Аметова, Т. Безрукова, О. Борисов, О. М. Вишневська, І. В. Гончаренко, С. Дубков, А. В. Ключник, Р. В. Логоша, Т. Мельнік, Н. П. Пирець, О. В. Пирог, І. Шанін, В. В. Швидкий, R. G. Javalgi, S.White та О. Lee та інші.

Метою дослідження є визначення та характеристика трудових ресурсів як складової експортного потенціалу сільськогосподарського підприємства.

Виклад основного матеріалу. Експортна діяльність підприємств агропродовольчого підкомплексу - це складна система, що залежить від виробничого, трудового, фінансового, інфраструктурного, інформаційного, соціально-культурного, ринкового потенціалів, які реалізуються в середовищі, що формується в процесі глобалізації. Елементи експортного потенціалу представлено на рисунку.

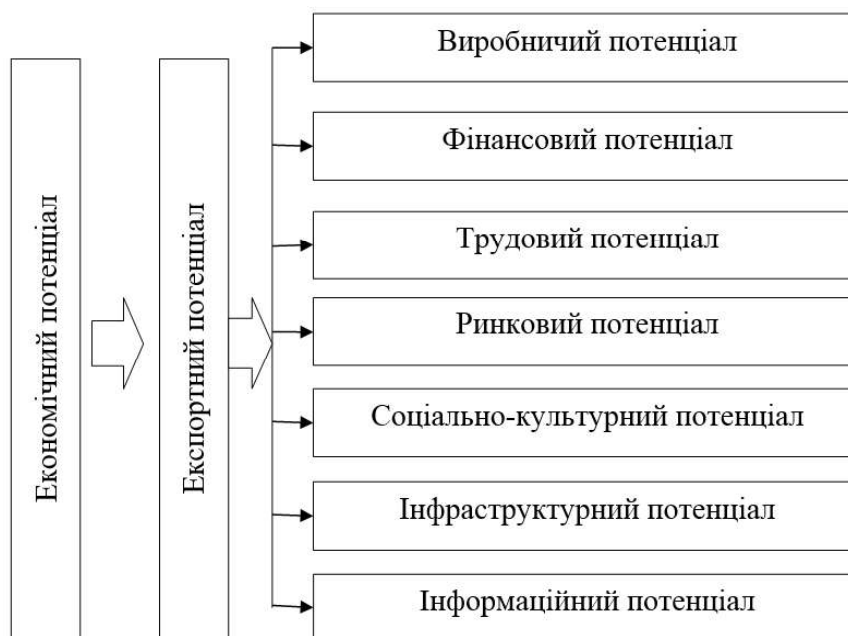

Рис. – Складові елементи експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств

Розглянемо детальніше складові експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств (рис.). Виробничий потенціал як чинник формування експортного потенціалу охоплює насамперед продукування сировинних ресурсів для окремих видів виробничої діяльності в рамках сільськогосподарського виробництва, а також потенціал переробної промисловості. У виробничому потенціалі втілене ядро підвищення конкурентоспроможності продукції, оскільки поєднання інвестування в нові технології й обладнання, розвиток наукової бази та реалізацію наукових розробок безпосередньо у виробництво та відповідного рівня кваліфікацію кадрів забезпечує можливість зростання випуску нової високотехнологічної наукомісткої продукції, модернізації традиційної продукції.

Фінансовий потенціал – обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних і перспективних витрат.

Трудовий потенціал – це сукупність працездатного населення з урахуванням інтелектуального розвитку, знань, умінь, досвіду, духовних цінностей, звичаїв, традицій, переконань і патріотизму. Складовою трудового потенціалу суспільства є трудові ресурси, зайняті у виробництві товарів та наданні послуг, веденні домашнього господарства, навчанні, на військовій службі, працездатні пенсіонери та підлітки. На відміну від трудового потенціалу до трудових ресурсів належать ті, хто є не лише носієм робочої сили, здатним працювати, а й реалізує цю здатність у суспільному виробництві згідно з чинним законодавством у певних вікових межах.

Трудові ресурси країни характеризуються потенційною масою живої праці, якою володіє держава. З позицій ринкової економіки, трудові ресурси – це частина населення, що забезпечує пропозицію робочої сили на ринку праці для створення національного продукту. Трудові ресурси можуть перебувати в стадії економічно активного (зайняті, безробітні) та економічно неактивного (учні та студенти працездатного віку, домогосподарки) населення. Чисельність трудових ресурсів постійно

змінюється, а саме – зростає за рахунок осіб економічно неактивного населення і скорочується внаслідок природних процесів та міграції. До складу трудових ресурсів країни входять: працездатне населення працездатного віку, підлітки до 16 років та особи похилого віку, які працюють. Виключаються зі складу трудових ресурсів інваліди I-II груп працездатного віку та непрацюючі пенсіонери на пільгових умовах.

Зайнятість належить до найважливіших характеристик використання трудового потенціалу. Основою зайнятості є, з одного боку, населення, а з іншого – матеріальні умови, тобто засоби виробництва. Зайнятість відображає систему соціально-економічних відносин, які склалися внаслідок суспільного поділу праці в різних сферах суспільної діяльності, пов'язаних з поєднанням працездатного населення із засобами виробництва на основі попиту і пропозиції робочої сили. Структура зайнятості характеризує розподіл працівників за сферами і галузями національної економіки, а також за професійно-кваліфікаційним рівнем.

Основною проблемою зайнятості як соціально-економічного процесу є формування її раціональної структури, тобто насамперед раціональних пропорцій зайнятості, які б мали забезпечувати найбільш ефективний розвиток усіх ланок національної економіки в оптимальних для цього етапу ринкових перетворень пропорціях. Це можливо лише за добре відлагодженого механізму управління зайнятістю як у масштабі країни в цілому, так і на рівні окремих регіонів; як на рівні окремих регіонів та сфер людської діяльності, так і на рівні господарських одиниць. Для цього необхідно виявляти та оцінювати фактори, які впливають на структуру зайнятості, вибрати методи впливу на ці фактори, а також виокремити критерії раціональної зайнятості, відповідно до яких слід справляти такий вплив.

Ринковий потенціал – це оцінена можливість збуту товарів, груп товарів чи послуг окремої галузі на ринку протягом певного періоду в ідеальних умовах. Важливо вирізнити окремі складові цього визначення. По-перше, ринковий потенціал визначають для певного ринку протягом певного часового

періоду. По-друге, це специфічний ринок на специфічній географічній території.

Інформаційний та інфраструктурний потенціал як частина внутрішнього середовища відіграє роль ланцюжка, який пов'язує всі складові експортного потенціалу, включаючи етапи кінцевої реалізації товарів, прямі та зворотні зв'язки між всіма учасниками процесів виробництва і реалізації продукції. Інформаційна складова забезпечує можливість прогнозування розвитку експортного потенціалу та окремих ринків, обґрунтування довгострокових стратегій збалансування попиту і пропозиції, завоювання нових позицій на світовому ринку та утримання старих [4].

Крім того, при формуванні експортного потенціалу вважаємо за доцільне включати соціально-культурний потенціал. Він є середовищем формування людського капіталу, тобто фізичного здоров'я, високого культурного та освітнього рівня, професійних навичок працівників, які морально зорієнтовані на сумлінну працю та патріотизм. Цілком справедливим є твердження, що соціально згуртоване суспільство таких працівників в окремій країні створює її величезний людський капітал і впливає на утворення конкурентоспроможності.

Метою експортоорієнтованого розвитку сільськогосподарських підприємств є отримання максимальних вигод від інтеграції в світову економіку, яка дозволить:

- у результаті загострення конкуренції і посилення необхідності усунути внутрішні диспропорції і шукати невикористані резерви – підвищити якість управління на всіх рівнях економіки;

- подолати сировинну спрямованість експорту, розвивати виробництва, що мають конкурентні переваги з переробки місцевої сировини і випуску продукції з високою доданою вартістю;

- створити значну кількість нових робочих місць, оскільки, більш конкурентними виявляться трудомісткі виробництва;

- прискорити технологічний розвиток та підвищити якість «людського капіталу» за рахунок освоєння нових

технологій, сучасного проектування, контролю управління якістю, організації виробництва та менеджменту;

- стимулювати більш широке залучення іноземних інвестицій і позик, оскільки рішення інвесторів і кредиторів базуються на показниках платоспроможності країни, особливо на величині її зовнішніх надходжень;

- збільшити надходження іноземної валюти, необхідної для імпорту сучасного обладнання та створення високотехнологічних виробництв;

- створити сучасну виробничу, ринкову та фінансову інфраструктуру на основі сучасних комунікацій, засобів пересування і передачі інформації, фінансових та інших інститутів [2].

У цілому, на наш погляд, розвиток експортного потенціалу є структурною основою моделі сприяння економічному розвитку сільськогосподарських підприємств.

Узагальнення результатів проведених нами досліджень дозволили виділити два основні напрямки розвитку експортного потенціалу, які базуються на використанні:

- статистичних за своїм характером порівняльних національних переваг у природно-ресурсній сфері при виробництві продукції, що вивозиться за межі митного кордону країни;

- динамічних конкурентних переваг, що базуються на науково-технічних досягненнях і інноваціях на всіх стадіях виробничого циклу – від створення товару до його реалізації на світових ринках [5].

Для більшості підприємств аграрного сектора економіки у період жорсткої конкуренції зовнішньоекономічні зв'язки посідають значне місце в економічній діяльності і є одними з істотних факторів впливу на структуру й ефективність розвитку. Розвиток експортного потенціалу набуває особливого значення як фактор підтримки галузі, джерело надходження валюти та забезпечення економічної безпеки держави. Найпоширенішою класифікацією факторів, що впливають на розвиток експортної діяльності є класифікація їх за ступенем

охоплення середовища впливу – фактори зовнішнього середовища та фактори внутрішнього середовища.

Т. Безрукова, О. Борисов та І. Шанін ділять фактори впливу на експортну діяльність на внутрішні та зовнішні, які, в свою чергу, поділяються на основні та неосновні, прямого та непрямого впливу [9]. Зовнішні фактори, стверджують дослідники, не залежать від діяльності підприємства, але кількісно визначають рівень використання всіх видів ресурсів. До зовнішніх факторів прямої дії відносять: державно-адміністративні (державна підтримка, державне регулювання, регулювання і підтримка з боку органів місцевого самоврядування); науково-технічні (технологічні, технічні, організаційно-економічні); кон'юнктурні (зміна попиту та пропозиції у взаємозв'язку з ціною в умовах конкуренції). До зовнішніх факторів непрямої дії відносять загальноекономічні (демографічні фактори, політична ситуація в країні, рівень доходів населення), соціально-політичні та природні (природно-кліматичні, територіально-географічні). На внутрішні фактори безпосередній вплив здійснює діяльність підприємства та трудового колективу. Основні внутрішні фактори безпосередньо пов'язані з сутністю показників ефективності та визначають результати роботи підприємства. Внутрішні неосновні фактори не пов'язані напряду з сутністю показників ефективності, хоча також визначають кінцеві результати. Внутрішні основні фактори включають чотири групи: організаційні, технологічні, фінансово-економічні та ринкові.

Дослідження та виявлення факторів впливу на розвиток експортної діяльності підприємства є актуальним та поширеними і в працях зарубіжних дослідників. R. G. Javalgi, S. White та O. Lee серед факторів впливу на розвиток експортної діяльності фірми виділяли трудові фактори, а саме: кількість працівників, обсяг збуту, досвід роботи, форму власності. Вплив цих факторів на розвиток експортної діяльності значно змінювався, на думку вчених, залежно від галузі, в якій працює підприємство [10].

Висновки. Отже, визначення та характеристика трудових ресурсів, як складової експортного потенціалу сільсько-

господарського підприємства спрямовується на збільшення обсягів експорту у вартісному виразі і зниження його витрат. На кожному етапі формування відбувається планування обсягів і ступеня конкурентоспроможності експортного асортименту в сфері виробництва, а на стадії реалізації оцінюються показники, що впливають з рівня експортного потенціалу на міжнародних ринках. У процесі дослідження робиться акцент на елементи управління, які в реальних умовах зовнішньоекономічної діяльності підприємств вже сьогодні дають відчутний результат підвищення ефективності формування експортного потенціалу і можуть доповнити технології, що існують в сучасній економічній науці.

Список використаних джерел:

1. Дубков С. Формирование и оценка экспортного потенциала промышленных предприятий / С. Дубков, С. Дадалко, Д. Фоменюк // Банкаўскі веснік. – Кастрычнік, 2011. – С. 29–35
2. Ключник А. В. Вплив підприємницької діяльності на формування експортного потенціалу / А. В. Ключник, І. В. Гончаренко // Науковий журнал «Вісник» Хмельницького національного університету. – Хмельницький, 2011.
3. Коваль Л.В. Економічний потенціал підприємства: сутність та структура [Електронний ресурс] / Л. В Коваль // Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. – 2010. – С. 59–65. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua>
4. Пирець Н. М. Експортний потенціал України в контексті розвитку світового господарства : дис. к.е.н 08.05.01 / Н. М. Пирець – Донецьк, 2005 – 215 с.
5. Пирог О. В. Оцінка експортного потенціалу регіонів України / О. В. Пирог, А. І. Зацепило // Економічний простір. – 2009. – № 24. – С. 144–152.
6. Пісоченко Т. С. Формування та розвиток експортного потенціалу підприємств агропродовольчого підкомплексу : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Т. С. Пісоченко – Миколаїв : МНАУ, 2017. – 29 с.
7. Соколовська В.М. Формування експортного потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання / В.М.Соколовська // Ефективна економіка. – 2012. – №4.
8. Рязанова Н. О. Фактори впливу на розвиток і реалізацію експортного потенціалу регіону / Н. О. Рязанова // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – №2. – С. 312–315
9. Безрукова Т.Л. Классификация показателей оценки эффективности экономической деятельности промышленного предприятия [Электронный ресурс] / Т.Л.Безрукова, А.Н.Борисов, И.И.Шанин // Общество: политика, экономика, право. – 2012. - №1. – Режим доступа : <http://domhors.ru/issue/pep/2012-1/bezrukova-borisov-shanin.pdf>
10. Javalgi R. Firm Characteristics Influencing Export Propensity: An Empirical Investigation by Industry Type / R. Javalgi, S.White, O.Lee // Journal of Business Research. – 2000. – №47. – P.217-228.
11. Чебан Ю.Ю. Формування соціально-трудомих відносин для забезпечення іноваційного розвитку аграрних підприємств / Чебан Ю. Ю., Сирцева С. В., Горбач С. О. // Проблеми і перспективи іноваційного розвитку економіки. – Київ – Одеса. – 2015. – Том І. Част. ІІ. – С. 166 – 170.

Л. В. Гуцаленко, Т. С. Писоченко, С. А. Горбач. **Трудовые ресурсы как составляющая экспортного потенциала сельскохозяйственного предприятия.**

В статье рассмотрены составляющие элементы экспортного потенциала сельскохозяйственных предприятий. Определены сущность и характеристика трудового потенциала, который является составляющим элементом и включает в себя трудовые ресурсы. Раскрыты факторы влияния на эффективность экспортной деятельности. Выделены основные направления развития экспортного потенциала сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: экспортная операция, экспортная деятельность, экспортный потенциал, экономический потенциал, трудовой потенциал, трудовые ресурсы.

L. Hutsalenko, T. PISOCHENKO, S. HORBACH. **Labor resources as a part of export potential of agricultural enterprise.**

The article considers the components of the export potential of agricultural enterprises. It is determined the essence and characteristic of labor potential that includes labor resources and is an integral part of the export potential. The impact factors of export activity efficiency are revealed. The basic directions of export potential development of agricultural enterprises are identified.

Key words: export operation, export activity, export potential, economic potential, labor potential, labor resources.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Л. В. Гуцаленко, Т. С. Пісоченко, С. О. Горбач.

Трудові ресурси як складова експортного потенціалу сільськогосподарського підприємства..... 3

М. В. Дубініна, І. П. Приходько, О. І. Лугова. Зовнішнє середовище та його вплив на формування економічного потенціалу підприємств 12

Ю. А. Кормишкін. Стратегічні напрями формування ефективної бізнес-інфраструктури аграрного підприємництва 22

Т. В. Смелянець, Л. В. Молошна. Особливості розвитку зовнішньоекономічної співпраці регіону 32

І. В. Агеєнко, О. В. Ткаченко. Теоретико-методичні аспекти внутрішнього контролю розрахунків з контрагентами 38

М. Й. Головка. Трансформація системи оподаткування прибутку юридичних осіб в Україні 48

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

О. О. Дрозд, О. В. Мельник, І. О. Мельник. Фізичні показники яблук сорту ренет симиренка, оброблених інгібітором етилену, залежно від типу саду і строку збору .. 57

Л. К. Антипова, В. В. Дикий, Н. В. Цуркан. Оптимізація сортового складу пшениці озимої – як одна зі складових стратегії розвитку зернового господарства..... 66

Г. М. Господаренко, В. В. Любич, Ф. К. Листопад. Вихід біоетанолу з урожаю зерна сортів пшениці озимої залежно від видів, норм і строків застосування азотних добрив 74

В. Г. Кур'ята, В. В. Рогач, О. В. Кушнір. Морфологічні особливості формування листового апарату перцю солодкого за дії гібереліну та фолікуру 86

О. П. Прісс, І. О. Бурдіна. Вплив строків висіву насіння на фотосинтетичну діяльність базиліку в умовах плівкових теплиць 93

Л. І. Онуфран, В. І. Нетіс. Поглинання та використання сонячної енергії посівами сої за різних умов вирощування 107

С. В. Федорчук. Ефективність регуляторів росту, хімічних і біологічних препаратів проти <i>Alternaria Solani</i> та <i>Phytophthora infestans</i> картоплі	116
О. М. Вишневська, В. О. Мельник, О. О. Кравченко. Економічна ефективність племінного свинарства півдня України	124
Т. В. Підпала, Ю. С. Маташнюк. Оцінка потоково-цехової системи виробництва молока	136
Ю. Ф. Дехтяр, Є. В. Баркар, І. А. Галушко. Використання ефективних технологічних рішень з годівлі свиней в умовах фермерських господарств	144
О. О. Стародубець, А. О. Бондар. Залежність якості відтворення свинопоголів'я від сезону року	155
С. М. Галімов. Технологія вирощування та оцінка кнурів за власною продуктивністю в умовах СГПП «ТЕХМЕТ-ЮГ» Миколаївської області.....	162

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

В. С. Шебанін, В. Г. Богза, С. І. Богданов, І. І. Хилько. Розрахунок поперечного перерізу арки при мінімальній масі конструкції	171
А. А. Мирошник. Нейросетевое прогнозирование параметров качества электрической энергии	180
О. А. Прудка, Н. П. Кунденко. Исследование проникновения оптического инфракрасного излучения в покровы пчел	199
Д. В. Бабенко, О. А. Горбенко, Н. А. Доценко, Н. І. Кім. Аналіз конструктивних рішень пресового обладнання	208
В. А. Грубань, А. П. Галєєва, М. Ю. Шатохін. Огляд сучасного стану механізованого збирання кукурудзи на зерно та перспективи розвитку	215